

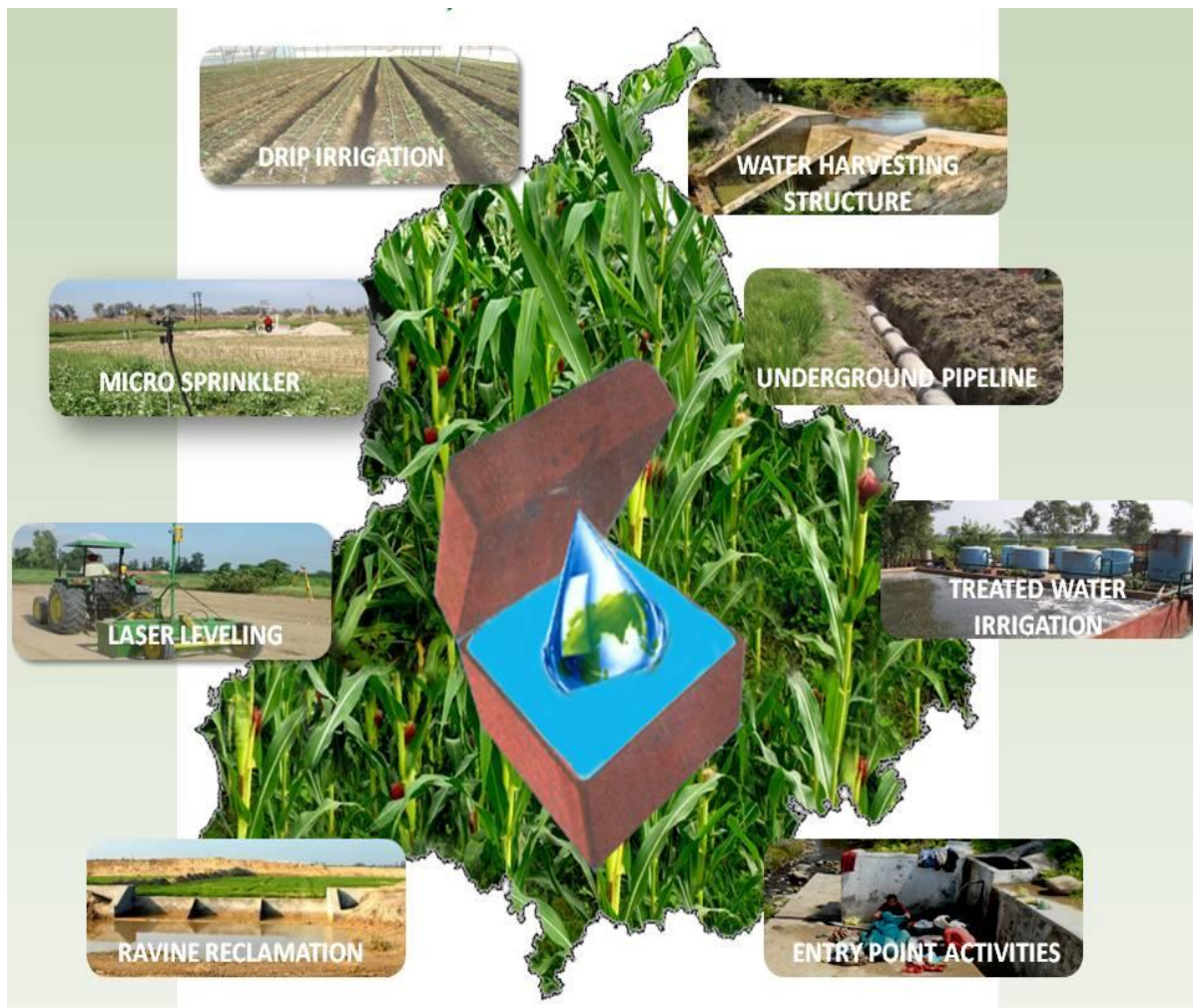

ਸਲਾਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਰਿਪੋਰਟ

ANNUAL ADMINISTRATIVE REPORT

ਸਾਲ 2013-14

(01-04-2013 to 31-03-2014)

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

Department of Soil & Water Conservation, Punjab

ਦਫਤਰ: ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਪੰਜਾਬ, ਐਸ.ਸੀ.ਓ. 92-94, ਸੈਕਟਰ 17-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 160017

ਫੋਨ: 0172-2704857, 2716158. ਫੈਕਸ: 0172-2725330.

ਈ-ਮੇਲ: dswcpunjab@gmail.com, ਵੈਬਸਾਈਟ: <http://dswcpunjab.gov.in>

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਾਲ 2013-14 ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਰੀਵਿਊ

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਰਥਿਕ ਫਾਇਦਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਦੇ ਜਿਆਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਖਤਰਨਾਕ ਦਰ ਨਾਲ ਘੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਰੰਤ ਢੁਕਵੇਂ ਕਦਮ ਨਾਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘੱਟ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦਰ ਨਾਲ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 50-100 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਸਲਾਨਾਂ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਹੋਰ ਡੂੰਘੇ ਕਰਨੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਪਾਵਰ ਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਪ ਲਾਉਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚਣਾ ਨਾ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਵਾਜਿਬ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੀਚਾਰਜ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਰੋਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗਿਰਾਵਟ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਮੈਕਰੋ ਅਤੇ ਮਾਈਕਰੋ ਨਿਊਟਰੇਂਟ, ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਤੱਤ ਘੱਟ ਗਏ ਹਨ। ਭੂਮੀ ਦੀ ਸੇਹਤ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਲ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਪਰਤ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਡਰੇਨੇਜ ਰਾਹੀਂ ਚੰਗੇ ਤੱਤ ਰੁੜ੍ਹਨ ਕਾਰਨ ਦੂਜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਤੱਤ ਵੀ ਹੇਠਲੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਘੱਟ ਗਏ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਰਤਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰੋਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਭਾਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਭੂਮੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਿਚਲੀ ਗਿਰਾਵਟ, ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੱਟਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪੱਧਰ ਵਿਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੋਰ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ 14676.98 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਨਾਨ ਪਲਾਨ, ਰਾਜ ਪਲਾਨ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ 10453.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। 4223.23 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ, ਸਯੁਕਤ ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, (ਆਈ.ਡਬਲਿਊ.ਡੀ.ਪੀ./ ਆਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਮ.ਪੀ.) ਰੀਵਾਇਨ ਦੇ ਰਕਬੇ ਅਤੇ ਵੈਟ ਲੈਂਡ ਦਾ ਸੁਧਾਰ, 13ਵਾਂ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਕੌਮੀ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਿਹਾਤੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਸਕੀਮ (ਮਨਰੋਗਾ) ਆਦਿ ਹੇਠ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ 2946 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ 33660 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 105509 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 614.726 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ਼ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ 17957 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਹ ਰਕਬਾ 690 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 30299 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੇਠ ਸੀ। 2008 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਡਰਿਪ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 1598 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 2000 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। 2919 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ, ਪ੍ਰੀਮੀਅਲ ਫਲੋਅ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਲਿਫਟ ਸਿੰਚਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕਰਕੇ 50 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 12529 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 313 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 54282 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 8572 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕਰਕੇ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਬੰਜਰ ਭੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 295 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 2204 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 6399 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਲ 33660 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ 2946 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 105509 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ 4,87,098 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਡਿਟੇਲ ਅਤੇ ਸੈਮੀ ਡਿਟੇਲ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਲ 2013-14 ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਰੀਵਿਊ

ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ 110 ਹੱਦੇ ਵੱਧ ਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲੱਭਧ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੰਚਾਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਡਰਿਪ, ਮਾਈਕਰੋ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਰਗੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੰਚਾਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਪਿਛਲੇ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਲਗਭਗ 31596 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2006-07 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 80:20 ਕੇਂਦਰ ਰਾਜ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮਾਈਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿਪ ਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ) ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਧੀਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰਿਪ/ਮਾਈਕਰੋ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2010-11 ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਹਾਇਤਾ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ 604.89 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 2008 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 1598 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 2000 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਬਾਰਡ-ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-16 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਡਰਿਪ/ਮਾਈਕਰੋ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋਰ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ 216.16 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ ਨਾਬਾਰਡ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-18 ਅਧੀਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਲਵਾੜਾ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ੀਪੁਰ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਕੰਢੀ ਬੈਲਟ ਵਿੱਚ ਕੰਮਿਊਨਟੀ ਮਾਈਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੰਢੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਾਜ਼ੀਪੁਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾੜਾ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ 14 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 658 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਉਪਲੱਭਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਰਕਬੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਕੰਡੀ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਿਫਟ ਕਰਕੇ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਇਪ ਲਾਇਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਲਿਜਾਕੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਮਾਈਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ 631.58 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਨਾਬਾਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2011-12 ਤੋਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ 'ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਪਲੱਭਧ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ' ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-17 ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਅਧੀਨਸਾਝੇ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੇ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਕੰਢੀ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਰੈਨਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ ਤੇ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 3020.59 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 9771 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ ਨਾਬਾਰਡ ਵੱਲੋਂ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-18 ਅਧੀਨ ਵੱਖ-2 ਸ਼ਹਿਰਾ/ਕਸਬਿਆ ਦੇ ਸੀਵਰੇਜ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੇ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 3157.80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ

3 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਮੁੰਕਮਲ/ਚਾਲੂ ਸੀਵਰੇਜ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਟ੍ਰੀਟਡ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ 14 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ 33 ਸ਼ਹਿਰਾਂ/ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 587.58 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 1635 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸਾਲ 2010-11 ਵਿੱਚ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਅਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਂਟਰਲ ਅਸਿਸਟੈਂਸ (ਏ.ਸੀ.ਏ.) ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਅਤੇ ਨਹਿਰੀ ਮੋਘਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣ ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 603.07 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 3052 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੁਝਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਚਿਤ ਭੂਮੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਰਾਨੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੰਢੀ ਏਰੀਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਢੀ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਭੂਮੀ ਖੋਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ, ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂਡ ਏਰੀਏ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੀਚਾਰਜ ਕਰਕੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਸਰਦਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਵਗਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂਡ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਕਰਨਾਂ ਬਹੁਤ ਬੱਚਤ ਵਾਲਾ ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ 28975 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੰਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਡੈਮ, ਹਿੱਲ ਸੀਪੇਜ ਟੈਪਿੰਗ, ਛੋਟੀਆਂ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰਾਂ, ਲਿਫਟ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਗਰਾਊਂਡ ਵਾਟਰ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸਾਲ 2013-14
(1-4-2013 ਤੋਂ 31-3-2014 ਤੱਕ) ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਰਿਪੋਰਟ

ਤੱਤਕਰਾਂ

ਅਧਿਆਏ	ਵਿਸ਼ਾ	ਪੰਨਾ
1	ਭੂਮਿਕਾ	1-4
2	ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ	5-14
3	ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜ	15-21
4	ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ	22-25
5	ਅਮਲੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ	26
6	ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ	27
7	ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨ	28
8	ਅਨੁਲੋਗ “ਓ”	29
9	ਅਨੁਲੋਗ “ਅ”	30

ਅਧਿਆਏ-1 ਭੂਮਿਕਾ

ਸਾਲ 1969 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ “ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਵਿਭਾਗ” ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਭਾਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2000 ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ “ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ” ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਸਬੰਧੀ 45ਵੀਂ ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ।

ਇਹ ਸਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ੳ) ਖੇਤਰੀ ਮੰਡਲ

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ ਹਨ ਅਤੇ ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਐਗਰੋਕਲਾਈਮੈਟਿਕ ਜ਼ੋਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1 ਉੱਤਰੀ ਜ਼ੋਨ

ਇਹ ਜ਼ੋਨ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਸਥਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡੇਰਾਬਸੀ ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਪਠਾਨਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਧਾਰ ਬਲਾਕ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਰੂਪਨਗਰ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ.ਨਗਰ, ਐਸ.ਬੀ.ਐਸ.ਨਗਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਭੂਮੀ ਖੋਰ ਅਤੇ ਸੋਕਾ ਇਸ ਜ਼ੋਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ।

ਫੋਟੋ: ਕੰਢੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ

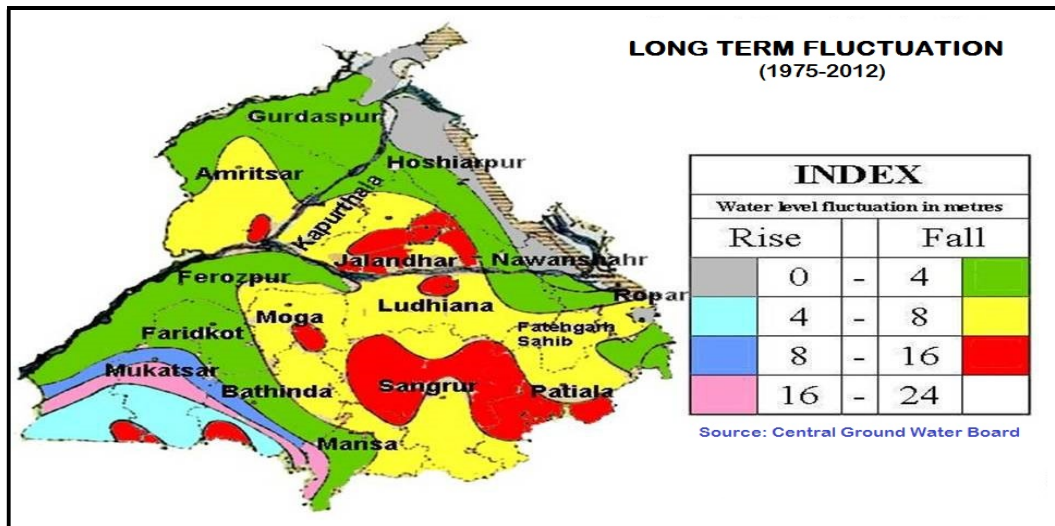
ਇਸ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਪਾਣੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

- 1) ਕੰਢੀ ਦੇ ਬਰਾਨੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੇਦਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਪੈਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕੈਦਰੀ ਵਾਟਰਸੈਫ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਕੀਮ।
- 2) ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੈਚਮੈਂਟ ਰਕਬੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ।

- 3) ਰੈਨਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ/ਨੀਵੇਂ ਬੰਧ ਬਣਾਕੇ ਗਰਾਊਂਡ ਵਾਟਰ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ।
- 4) ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ)।
- 5) ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾ ਤੋਂ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ।
- 6) ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੱਕੋਵਾਲ ਟਾਈਪ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰਾਂ ਅਤੇ ਲਿਫਟ ਸਿੰਚਾਈ ਸਕੀਮਾਂ
- 7) ਵਾਹੀਯੋਗ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਭੋਂ ਪੱਧਰ/ਟੈਰਸਡ ਕਰਨਾ।
- 8) ਡਰੇਨੇਜ ਲਾਈਨ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮ।
- 9) ਇਕੋਲੋਜੀਕਲ ਹੇਡੀਕੋਪਡ ਰਕਬੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੋਕਿਟਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਭੋਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ।

2) ਕੇਂਦਰੀ ਜ਼ੋਨ

ਇਸ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹਸਾਹਿਬ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਲੰਧਰ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਗ ਹੈ। ਜਮੀਨਾਂ ਪੱਧਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਜਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਖਤਰਨਾਕ ਦਰ ਨਾਲ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :-

- 1) ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾ ਅਤੇ ਨਹਿਰੀ ਮੋਘਿਆਂ ਤੋਂ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ।
- 2) ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ)।
- 3) ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕਰਣ ਕਰਕੇ ਨਿੱਜੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾ ਤੋਂ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- 4) ਸ਼ਹਿਰੀ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੀਵਰੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਕੇ ਜਮੀਨਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ।

3) ਦੱਖਣੀ ਜ਼ੋਨ

ਇਸ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗਰੂਰ, ਬਰਨਾਲਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਮਾਨਸਾ, ਮੁਕਤਸਰ, ਮੋਗਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਕਾਫੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਖਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਪਾਣੀ ਨਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜਮੀਨਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਮੱਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਫੋਟੋ: ਦੱਖਣੀ-ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੂਣਾਂ ਦੀ ਸਮਸਿਆਂ

ਇਸ ਜੋਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

- 1) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਂ ਅਧੀਨ ਸਾਡੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਇਪ ਲਾਈਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਨਹਿਰੀ ਮੋਘਿਆ ਤੋਂ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਰਕਬੇ ਤੱਕ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਅਪੜਾਉਣਾ।
- 2) ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾ ਅਤੇ ਨਹਿਰੀ ਮੋਘਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ।
- 3) ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ)।

ਅ) ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ

ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ 2 ਭੂਮੀ ਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਕੰਮ ਲਈ 5 ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ, 1 ਐਕਸਵੇਟਰ ਕੰਮ ਲੋਡਰ, 5 ਟਰੈਕਟਰ, 1 ਟਰੈਂਚਰ ਅਤੇ 6 ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਵਲਰ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮੰਡਲ, ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੈ। ਇਹ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਵਿਭਾਗੀ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਰੇਟਾਂ ਤੇ ਵੀ ਮੁਹਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫੋਟੋ: ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ

ੲ) ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ ਮੰਡਲ

ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸੁਆਇਲ ਸਰਵੇ ਵਿੰਗ, ਭੂਮੀ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸੂਚਨਾਂ ਇੱਕਤਰ ਕਰਕੇ ਭੂਮੀ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵੱਖ-2 ਤਰਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇ ਜਿਵੇਂ ਡਿਟੇਲ ਸੁਆਇਲ ਸਰਵੇ, ਸੈਮੀ ਡਿਟੇਲ ਸਰਵੇ ਅਤੇ ਰਿਕਨਾਇਜ਼ ਸਰਵੇ ਆਦਿ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਵੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਲਈ ਵੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ।

ਸ) ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰਾਂ ਤਕ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ (ਸਮੇਤ ਹੋਸਟਲ) ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ ਕਰਨਾ, ਖਾਲਾਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ਼ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਲਾਉਣਾ, ਕੰਟੂਰ ਬੰਧ, ਸੀੜੀਦਾਰ ਖੇਤ ਬਣਾਉਣਾ, ਗਲੀ ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ, ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ, ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ, ਫੀਲਡ ਡਰੇਨਜ਼, ਡਰਿਪ/ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾਂ ਆਦਿ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਲਗਭਗ 200 ਤੋਂ 300 ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹ) ਰਾਜ ਭੋਂ ਵਰਤੋਂ ਬੋਰਡ

ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਭੂਮੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਉਕਲਸ ਸੈਲ (ਰਾਜ ਭੋਂ ਵਰਤੋਂ ਬੋਰਡ) ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੋਰਡ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉੱਚਿਤ ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੋਰਡ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਤਕਨੀਕੀ) ਰਾਜ ਭੋਂ ਵਰਤੋਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਏ-2

ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁਖੀ, ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ 3 ਸਰਕਲ ਅਤੇ 14 ਵਰਕਸ ਮੰਡਲ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ 14 ਵਰਕਸ ਮੰਡਲਾਂ ਅਧੀਨ 43 ਉਪਮੰਡਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਫਤਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਮਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਅਮਲੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ) ਦੇ ਚਾਰਜ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ(ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੈ ਅਤੇ 3 ਉਪ ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ(ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ) ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹਨ। ਬੁਲਡੋਜ਼ਰਾਂ ਅਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਮਸ਼ੀਨਰੀ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੈ। ਇੱਕ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਤਕਨੀਕੀ) ਰਾਜ ਭੇ ਵਰਤੋਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦਫਤਰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੈ।

ਫੋਟੋ: ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਪਲੈਕਸ ਫੇਜ਼-6 ਮੁਹਾਲੀ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ

ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਾਲ 2013-14 ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਚਾਰਟ ਅਨੁਲੱਗ 'ਓ' ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਤਰਨਾਕ ਦਰ ਨਾਲ ਘੱਟਣਾ, ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਭੋਂ ਖੋਰ ਨਾਲ ਭੂਮੀ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ, ਦੱਖਣੀ-ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੋਮ ਅਤੇ ਲੂਣਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਜਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਮਾਇਕਰੋ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਣ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨਯੋਗ ਰਕਬੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸਭਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਰਿਸਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਦੁਆਰਾ ਵਧੇਰੇ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਸਿੰਚਾਈ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀਪ ਲਾਈਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਮਾਇਕਰੋ ਸਿੰਚਾਈ (ਡਰਿੱਪ/ਸਪਰਿੰਕਲਰ) ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਭਰਪਾਈ, ਵਾਧੂ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੋਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੰਢੀ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਰੇਨ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟ੍ਰਕਚਰ, ਮੱਕੋਵਾਲ ਟਾਈਪ ਸਟ੍ਰਕਚਰ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਲਿਫਟ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

- 1) ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ/ਨਹਿਰੀ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀਪ ਲਾਈਨ ਵਿਛਾਉਣਾ।
- 2) ਸਪਰਿੰਕਲਰ/ਡਰਿੱਪ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
- 3) ਗਲੀ ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭੋਂ ਖੋਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੰਮ।
- 4) ਡੈਮਾ ਰਾਹੀਂ ਰੇਨਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ/ਗਰਾਊਂਡ ਵਾਟਰ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ।
- 5) ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ/ਪ੍ਰੀਨੀਅਲ ਫਲੋਅ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ
- 6) ਇਕੋਲੋਜੀਕਲੀ ਹੈਡੀਕੈਪਡ ਅਤੇ ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਭੋਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ।
- 7) ਟਰੀਟ ਕੀਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤੋਂ।
- 8) ਵਿਭਾਗੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ
- 9) ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ।

ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੰਮ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਕੀਮਾਂ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :-

ਸਕੀਮਾਂ/ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਕੀਮਾਂ

1. ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਕੀਮ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਡਰਿੱਪ/ਮਾਇਕਰੋ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਲਾਗਤ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਾਲ 2011-12 ਤੋਂ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੂ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਦਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 80:20 ਅਧਾਰ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14

ਦੌਰਾਨ 604.89 ਲੱਖ ਰੁਪਏ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 591.15 ਲੱਖ + ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 13.74 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਮਾਇਕਰੋ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਲਈ 2008 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਫੋਟੋ: ਡਰਿਪ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ

2. ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ (ਟੀ.ਡੀ.ਈ.ਟੀ.) ਹੇਠ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੀਵਾਇਨ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਾਲੀ ਭੋਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਟੀ.ਡੀ.ਈ.ਟੀ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧਾਰ ਤੇ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫੰਡ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਕਾਇਆ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲਾਭਪਾਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਂਝੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹਾ ਇਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੇਵਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 99.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਲੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਖਜਾਨਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਫ ਟੀ.ਏ ਅਤੇ ਦਫਤਰੀ ਖਰਚੇ ਦੇ 6.60 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਬਿੱਲ ਹੀ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਸਕੀਮਾਂ

3. ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਫਾਰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਆਫ ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਇੰਨ ਪੰਜਾਬ (ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-16)

ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.(ਨਬਾਰਡ) ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ) ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 2011-12 ਦੌਰਾਨ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਮਾਇਕਰੋ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋਰ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਹਿਰੀ ਕਮਾਡ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਵਾਟਰਸਟੋਰੇਜ ਟੇਕਾਂ ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਦ 1.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 216.16 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਫੋਟੋ: ਮਿੰਨੀ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਸਿੰਚਾਈ ਸਿਸਟਮ

4. ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਭਾਲ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਕੀਮ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਟਿਊਬਵੈਲਾ ਅਤੇ ਨਹਿਰੀ ਮੋਘਿਆ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣ ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਦ 22000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧੂ ਕੇਦਰੀ ਸਹਾਇਤਾ (ਏ.ਸੀ.ਏ.) ਸਕੀਮ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 603.07 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 3052 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਯੂ.ਜੀ.ਪੀ.ਐਸ. ਸਿਸਟਮ

5. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਪਲੱਬਧ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਨਬਾਰਡ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-17)

‘ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਪਲੱਬਧ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ’ ਨਬਾਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2011-12 ਦੌਰਾਨ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-17 ਹੇਠ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਅਧੀਨ 10 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਝੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੇ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਕੰਢੀ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਰੈਨਵਾਟਰ ਹਾਰਵੇਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ ਤੇ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 3020.59 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 9771 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

6. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਲਵਾੜਾਂ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ੀਪੁਰ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਕੰਢੀ ਬੈਲਟ ਵਿੱਚ ਕੰਮਿਊਨਟੀ ਮਾਈਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਨਬਾਰਡ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-18)

ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਨਬਾਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੰਢੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਾਜ਼ੀਪੁਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾੜਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ 14 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 658 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਰਕਬੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਕੰਡੀ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਿਫਟ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਇਪ ਲਾਇਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਲਿਜਾਕੇ ਆਟੋਮੇਸ਼ਨ ਮਾਈਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 631.58 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

7. ਵੱਖ-2 ਸ਼ਹਿਰਾਂ/ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਸੀਵਰੇਜ਼ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਨਬਾਰਡ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-18)

ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਹੈ। ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ ਨਬਾਰਡ ਵੱਲੋਂ ਕੁਲ 3157.80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਬਾਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਅਤੇ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਮੁੰਕਮਲ/ਚਾਲੂ ਸੀਵਰੇਜ਼ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਟ੍ਰੀਟਡ ਪਾਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ 14 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ 33 ਸ਼ਹਿਰਾਂ/ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 587.58 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 1635 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

8. ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਉਪਬੰਧ

ਇਹ ਸਕੀਮ ਸਾਲ 1990-91 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ 5 ਬਲਡੋਜ਼ਰ, 1 ਐਕਸਾਵੇਟਰ-ਕਮ-ਲੋਡਰ, 5 ਟਰੈਕਟਰ, 1 ਟ੍ਰੈਚਰ ਅਤੇ 6 ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਵਲਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-2 ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਰੇਟ ਤੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ ਇਕ ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਫ 0.73 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੀ ਰਲੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਆਮਦਨ ਵਜੋਂ 15.18 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 5127 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋ: ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਵਲਰ

9. ਰਾਜ ਭੋ ਵਰਤੋਂ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਜਾਗਰੂਕ ਕੈਪਾਂ, ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੋਮਿਆ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭੋ ਵਰਤਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਸਿਰਫ 0.14 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਹੋਰ ਸਕੀਮਾਂ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ

ਇਹ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਤਿਹ ਤੇ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣੀ ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਸਾਂਝੇ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਾਕੀ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਗਦ/ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਭੋ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 1816.44 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 6566 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨ ਯੋਜਨਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਲਾਇਨ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ 500.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਲੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 460.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 1027 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋ: ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਯੂ.ਜੀ.ਪੀ.ਐਸ. ਕਨਾਲ ਲਿਫਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਆਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ.ਪੀ.)

ਇਹ ਸਕੀਮਾ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਭੂਮੀ ਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਕੰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ 2 ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਮਸਿਆਵਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਬੰਧਤ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਫਸਰ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਿੰਗ ਅਜੈਸੀ (ਪੀ.ਆਈ.ਏ.) ਹਨ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ 1070.87 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 6680 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋ: ਆਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ.ਪੀ. ਹੇਠ ਐਂਟਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਗਤੀਵਿਧੀ

ਸਹਿਰਾ/ਕਸਬਿਆਂ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਟਰੀਟ ਕਰਕੇ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਕੀਮ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਟਰੀਟ ਕੀਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫੰਡ ਦੂਜੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਅਜੈਸੀਆ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਭਾਗ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨੰਗਲ ਤੋਂ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਵਿਛਾਉਣ ਤੇ 38.26 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 652 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਿਵਰ ਕਲੀਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਹੇਠ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 72 ਸ਼ਹਿਰ/ਕਸਬਿਆਂ, ਜੋ ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਛੱਡਦੇ ਹਨ, ਦੇ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਤੋਂ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਈਪ ਲਾਇਨ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 31.58 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ 33 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਸਕੀਮ ਨਬਾਰਡ ਆਰ.ਆਈ.ਡੀ.ਐਫ.-18 ਅਧੀਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਲ 2013-14 ਵਿੱਚ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਤੋਂ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ 8 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋ: ਸੀਵਰੇਜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤੋ

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਕੌਮੀ ਦੇਹਾਤੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਸਕੀਮ

ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ੀ ਸਬੰਧਤ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਕੀਮ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲਿਆ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਟੋਬਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ, ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ, ਭੋ ਬਚਾਊ ਕੰਮ, ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਲ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਕੀਮ ਹੇਠ 31.56 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ 100 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋ: ਮਨਰੋਗਾ ਅਧੀਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮ

ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

ਰਿਪੋਰਟ ਅਧੀਨ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਕੁੱਲ 14676.98 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭੂਮੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 33660 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 4782.41 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ, 5671.34 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਾਜ ਪਲੈਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। 4223.23 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ, ਸਯੁਕਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਰੀਵਾਇਨ ਅਤੇ ਵੈਟ ਲੈਂਡ ਦਾ ਸੁਧਾਰ, 13ਵਾਂ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਨਰੋਗਾ ਅਦਿ ਹੇਠ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 614.726 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ਼ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ 17957 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਹ ਰਕਬਾ 690 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 30299 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੇਠ ਸੀ। 2008 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਡਰਿਪ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 1598 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 2000 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। 2919 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ, ਪ੍ਰੀਮੀਅਲ ਫਲੋਅ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਲਿਫਟ ਸਿੰਚਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕਰਕੇ 50 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 12529 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 313 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 54282 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 8572 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕਰਕੇ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਬੰਜਰ ਭੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 295 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ 2204 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 6399 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਲ 33660 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ 2946 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 105509 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-2 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ 4,87,098 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿਚ ਡਿਟੇਲ/ਸੈਮੀ-ਡਿਟੇਲ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ 5 ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ, 1 ਐਕਸਾਵੇਟਰ-ਕਮ-ਲੋਡਰ, 5 ਟਰੈਕਟਰ, 1 ਟ੍ਰੇਚਰ, ਅਤੇ 6 ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਵਲਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 4610 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਸਕੀਮ ਐਸ.ਡਬਲਿਊ.ਸੀ.6 ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਮਸ਼ਿਨਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਹੇਠ 0.73 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮਸ਼ਿਨਰੀ ਮੰਡਲ ਵਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਲੱਖ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ 15.18 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ 5127 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਤੱਕ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ ਕਰਨਾ, ਖਾਲਾਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ਼ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਲਾਉਣਾ, ਕੰਟੂਰ ਬੰਧ, ਸੀੜੀਦਾਰ ਖੇਤ ਬਣਾਉਣਾ, ਗਲੀ ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ, ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ, ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ, ਫੀਲਡ ਡਰੇਨਜ਼, ਡਰਿਪ/ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾਂ ਆਦਿ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 256 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ 59 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-2 ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਸੰਸਥਾ ਮੁਹਾਲੀ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਲਾਭ:-

ਵੱਖ-2 ਭੂਮੀ ਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਲਾਭ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

- ✓ ਯਕੀਨੀ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਸਿੰਚਾਈ।
- ✓ ਸਿੰਚਾਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।
- ✓ ਝਾੜ/ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ।
- ✓ ਫਾਰਮ ਭੱਤ ਬਚਤ।
- ✓ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਬਚਤ।
- ✓ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬਚਤ।
- ✓ ਭੱਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ।
- ✓ ਵਰਖਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਟੋਰੇਜ।
- ✓ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰਪਾਈ।
- ✓ ਲੂਣਾ ਦੇ ਜ਼ਮਾਂਅ ਅਤੇ ਖੋਰ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ।
- ✓ ਭੱਤ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ।
- ✓ ਮੌਸਮੀ ਤੇ ਸਥਾਈ ਸ਼ੇਮ ਵਾਲੇ ਰਕਬੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ।
- ✓ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਦਲਦਲੇ ਅਤੇ ਰਿਵਾਈਨ ਰਕਬੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ।
- ✓ ਉਤਪਾਦਕ ਭੱਤ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸਖਤ ਸਤਿਹ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ।
- ✓ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਵਲ ਰੁਝਾਨ ਵਿਚ ਮਦਦ।
- ✓ ਤਕਨੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਉਨਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ।
- ✓ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ।
- ✓ ਖੇਤਰੀ ਪ੍ਰਦਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਆਂ ਫੀਲਡ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ✓ ਛੋਟੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਣੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ ਫਾਰਮ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ।
- ✓ ਵੱਖ-2 ਆਮਦਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣਾ।
- ✓ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ, ਛੋਟੇ/ਦਰਮਿਆਣੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ/ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ।
- ✓ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।

ਅਧਿਆਏ-3

ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜ

ਰਾਜ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ, ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਹੱਈਆ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਦਾ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਕਬਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਡਿਗਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤਿਹ ਹਰ ਸਾਲ 50 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਥਲੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 141 ਬਲਾਕੋਂ ਵਿੱਚੋਂ 110 ਬਲਾਕ ਭਰਪਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਕਰਕੇ ਡਾਰਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸਿੰਚਾਈ ਜਲ ਦਾ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੱਸਾ ਨਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਸਣ ਅਤੇ ਬੁਖਰਾਤ ਬਣਨ ਨਾਲ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੇਮ ਅਤੇ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਰਕਬੇ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਲਬਧ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀਪਾਂ ਲਾਉਣਾ, ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੰਡੀ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ ਲਗਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ 22884 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨਾਲ 2338 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 44828 ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। 614.726 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਦੋਜ ਪਾਣੀਪ ਲਾਈਨ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ 690 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 30299 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਪੈਂਦੇ 17957 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਜਮੀਨਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਜਮੀਨਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਪਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 1598 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 2000 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਪੈਂਦਾ 2008 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ) ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਵੇਂ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਨੀਅਲ ਫਲੋਅ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਸਿੰਚਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਤਹਿਤ 50 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 12529 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਪੈਂਦੇ 2919 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਰਣੀ: 3.1: ਸਾਲ 2013-14 ਤਕ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਲੇਵਾਰ ਰਕਬਾ।

(ਰਕਬਾ ਹੈਕਟੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜਿਲ੍ਹਾ	2011-12 ਤੱਕ	2012-13 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਤੱਕ ਕੁੱਲ
1	ਰੋਪੜ	25059	2139	422	27620
2	ਮੁਹਾਲੀ	127	109	118	354
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	7417	438	177	8032
4	ਪਟਿਆਲਾ	34066	1004	921	35991
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	3269	215	112	3596
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	39325	812	1136	41273
7	ਸੰਗਰੂਰ	38961	4504	2755	46220
8	ਬਰਨਾਲਾ	1641	1375	643	3659
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	23665	243	249	24157
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	137	366	144	647
11	ਜਲੰਧਰ	32327	227	330	32884
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	12959	226	797	13982
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	25906	158	178	26242
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	2056	175	138	2369
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	30345	290	528	31163
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	42999	249	226	43474
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	330	895	666	1891
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	97445	993	2868	101306
19	ਮੋਗਾ	6010	1008	536	7554
20	ਮੁਕਤਸਰ	18637	3295	2791	24723
21	ਬਠਿੰਡਾ	61124	389	724	62237
22	ਮਾਨਸਾ	8567	1752	1498	11817
	ਕੁੱਲ	512372	20862	17957	551191

ਸਾਰਣੀ: 3.2: ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2013-14 ਤੱਕ ਲਾਈ ਜਮੀਨ ਦੇਖ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ।

(ਲੰਬਾਈ ਕਿਲੋਮੀਟਰਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜਿਲ੍ਹਾ	2011-12 ਤੱਕ	2012-13 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਤੱਕ ਕੁੱਲ
1	ਰੋਪੜ	1111.163	26.724	11.63	1149.517
2	ਮੁਹਾਲੀ	10.67	13.319	1.099	25.088
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	347.567	28.7	10.673	386.94
4	ਪਟਿਆਲਾ	1703.157	47.937	41.03	1792.124
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	239.093	14.183	1.71	254.986
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	1831.002	46.32	31.117	1908.439
7	ਸੰਗਰੂਰ	1366.321	96.51	33.26	1496.091
8	ਬਰਨਾਲਾ	55.871	29.74	12.64	98.251
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	995.675	6.33	9.82	1011.825
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	0	5.3	5.965	11.265
11	ਜਲੰਧਰ	1629.486	4.78	15.355	1649.621
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	577.015	5.08	84.87	666.965
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	1280.821	3	17.156	1300.977
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	124.94	2.14	19.028	146.108
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	1597.052	28.51	64.298	1689.86
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	1218.772	16.699	5.495	1240.966
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	0	76.434	37.392	113.826
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	467.051	24.03	46.102	537.183
19	ਮੋਗਾ	264.836	28.472	11.37	304.678
20	ਮੁਕਤਸਰ	881.801	166.456	117.184	1165.441
21	ਬਠਿੰਡਾ	632.78	15.808	24.345	672.933
22	ਮਾਨਸਾ	725.469	16.155	13.187	754.811
	ਕੁੱਲ	17060.542	702.627	614.726	18377.895

ਸਾਰਣੀ.3.3: ਸਾਲ 2013-14 ਤੱਕ ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਹੇਠ ਜਿਲੇਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ।

(ਰਕਬਾ ਹੈਕਟੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜਿਲ੍ਹਾ	2011-12 ਤੱਕ	2012-13 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਤੱਕ ਕੁੱਲ
1	ਰੋਪੜ	1047	89	47	1183
2	ਮੁਹਾਲੀ	592	107	40	739
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	533	38	46	617
4	ਪਟਿਆਲਾ	1476	222	105	1803
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	473	46	30	549
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	3389	238	324	3951
7	ਸੰਗਰੂਰ	841	164	105	1110
8	ਬਰਨਾਲਾ	385	56	79	520
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	2193	144	108	2445
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	71	96	71	238
11	ਜਲੰਧਰ	1585	219	134	1938
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	565	63	30	658
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	1142	149	141	1432
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	687	157	127	971
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	1130	163	133	1426
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	4934	60	11	5005
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	455	249	110	814
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	975	44	25	1044
19	ਮੋਗਾ	505	52	41	598
20	ਮੁਕਤਸਰ	1111	40	36	1187
21	ਬਠਿੰਡਾ	1886	212	175	2273
22	ਮਾਨਸਾ	823	182	90	1095
	ਕੁੱਲ	26798	2790	2008	31596

ਸਾਰਣੀ: 3.4: ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਡਰਿਪ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੇਠ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਰਕਬਾ, ਲਾਭ ਪਾਤਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਵੇਰਵਾ।

ਲੜੀ ਨੰਬਰ	ਜਿਲ੍ਹਾ	ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਰਕਬਾ (ਹੈਕਟੇਅਰ)	ਲਾਭ ਪਾਤਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ (ਨੰਬਰ)	ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡ (ਨੰਬਰ)
1	ਰੋਪੜ	47	43	43
2	ਮੁਹਾਲੀ	40	40	40
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	46	41	34
4	ਪਟਿਆਲਾ	105	145	95
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	30	27	18
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	324	287	240
7	ਸੰਗਰੂਰ	105	100	79
8	ਬਰਨਾਲਾ	79	76	55
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	108	108	92
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	71	71	60
11	ਜਲੰਧਰ	134	128	113
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	30	28	22
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	141	135	140
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	127	127	127
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	133	128	103
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	11	13	9
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	110	118	45
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	25	19	14
19	ਮੋਗਾ	41	39	35
20	ਮੁਕਤਸਰ	36	27	10
21	ਬਠਿੰਡਾ	175	205	149
22	ਮਾਨਸਾ	90	95	75
	ਕੁੱਲ	2008	2000	1598

ਸਾਰਣੀ: 3.5: ਸਾਲ 2013-14 ਤੱਕ ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ/ਮਕੋਵਾਲ ਟਾਈਪ/
ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਕਬੇ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ
ਪ੍ਰਗਤੀ।

(ਰਕਬਾ ਹੈਕਟੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜਿਲ੍ਹਾ	2011-12 ਤੱਕ	2012-13 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਤੱਕ ਕੁੱਲ
1	ਰੋਪੜ	8089	1191	694	9974
2	ਮੁਹਾਲੀ	1617	100		1717
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	551			551
4	ਪਟਿਆਲਾ	173			173
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	0			0
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	9354	944	355	10653
7	ਸੰਗਰੂਰ	0			0
8	ਬਰਨਾਲਾ	0			0
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	6443		1200	7643
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	225	288	670	1183
11	ਜਲੰਧਰ	0			0
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	0			0
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	0			0
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	0			0
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	0			0
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	0			0
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	0			0
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	0			0
19	ਮੋਗਾ	0			0
20	ਮੁਕਤਸਰ	0			0
21	ਬਠਿੰਡਾ	0			0
22	ਮਾਨਸਾ	0			0
	ਕੁੱਲ	26452	2523	2919	31894

ਸਾਰਣੀ: 3.6: ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਲੇਵਾਰ ਵੇਰਵਾ।

(ਨੰਬਰਾਂ ਵਿਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ	ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ		ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ/ਪ੍ਰੀਮੀਅਲ ਫਲੋਅ/ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ	
		ਲਾਭਪਾਤਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ	ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡ	ਲਾਭਪਾਤਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ	ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡ
1	ਰੋਪੜ	462	7	222	4
2	ਮੁਹਾਲੀ	16	4		
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	33	19		
4	ਪਟਿਆਲਾ	631	7		
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ				
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	1375	65	1195	15
7	ਸੰਗਰੂਰ	1105	14		
8	ਬਰਨਾਲਾ	1255	4		
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	49	45	10832	14
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	18	12	280	17
11	ਜਲੰਧਰ	127	38		
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	264	27		
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	127	65		
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	116	31		
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	81	40		
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	65	19		
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	19573	27		
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	451	20		
19	ਮੋਗਾ	34	75		
20	ਮੁਕਤਸਰ	1620	109		
21	ਬਠਿੰਡਾ	2115	41		
22	ਮਾਨਸਾ	782	21		
	ਕੁੱਲ	30299	690	12529	50

ਅਧਿਆਇ-4

ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਉੱਤਮ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ 7"-8" ਮੋਟਾਈ ਵਾਲੀ ਉਪਰਲੀ ਭੋਂ ਪਰਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜਰਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਲਈ ਮੁੱਖ ਫੀਡਿੰਗ ਜੌਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਲ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰਲੀ ਕੀਮਤੀ ਪਰਤ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਭੂਮੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟਾ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਨਾ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਯੋਗ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਉਪਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਅਤੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਚੌਖੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭੂਮੀ ਦੀ ਢਲਾਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਉਪਜ਼ੀ-ਦੁਗੜੀ ਕਿਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਭੂਮੀ ਖੋਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਚੇਰੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖੋਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਹਿੱਤ ਖੋਰ ਕੰਟਰੋਲ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਭੂਮੀ ਖੋਰ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਰੋਪੜ, ਮੁਹਾਲੀ ਅਤੇ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਖੋਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਪਜਾਊ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਖੋਰ ਕੰਟਰੋਲ, ਜਲ ਨਿਕਾਸ, ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 8572 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 313 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 54282 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਭੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮਾਂ ਹੇਠ 2204 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ 295 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 6399 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭੂਮੀ ਖੋਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅੱਗੇ ਦਿਤੀਆਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਰਣੀ 4.1: ਸਾਲ 2013-14 ਤੱਕ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਭੂਮੀ ਤੇ ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਖੋਰ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ।

(ਰਕਬਾ ਹੈਕਟੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ.	ਜਿਲ੍ਹਾ	2011-12 ਤੱਕ	2012-13 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਤੱਕ ਕੁੱਲ
1	ਰੋਪੜ	22882	178	971	24031
2	ਮੁਹਾਲੀ	5762	0	666	6428
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	2394	3	880	3277
4	ਪਟਿਆਲਾ	4060	0		4060
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	0	0		0
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	44244	8888	5856	58988
7	ਸੰਗਰੂਰ	0	0	199	199
8	ਬਰਨਾਲਾ	0	0		0
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	1045	0		1045
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	12584	190		12774
11	ਜਲੰਧਰ	97	0		97
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	191	0		191
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	2	0		2
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	0	0		0
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	0	0		0
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	0	0		0
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	0	0		0
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	0	0		0
19	ਮੋਗਾ	0	0		0
20	ਮੁਕਤਸਰ	0	0		0
21	ਬਠਿੰਡਾ	0	0		0
22	ਮਾਨਸਾ	0	0		0
	ਕੁੱਲ	93261	9259	8572	111092

ਸਾਰਣੀ:4.2: ਸਾਲ 2013-14 ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ/ਰੀਵਾਇਨ
ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ/ ਬੰਜਰ ਭੋ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ।

(ਰਕਬਾ ਹੈਕਟੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜਿਲ੍ਹਾ	2011-12 ਤੱਕ	2012-13 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਦੌਰਾਨ	2013-14 ਤੱਕ ਕੁੱਲ
1	ਰੋਪੜ	12010	360	345	12715
2	ਮੁਹਾਲੀ	3499	6569		10068
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	7224	2359		9583
4	ਪਟਿਆਲਾ	5780	0		5780
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ	6	0		6
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	20671	0		20671
7	ਸੰਗਰੂਰ	5212	169		5381
8	ਬਰਨਾਲਾ	0	0		0
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	20962	0	240	21202
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	2810	34	830	3674
11	ਜਲੰਧਰ	5792	0	143	5935
12	ਕਪੂਰਥਲਾ	6855	0		6855
13	ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	13097	0	30	13127
14	ਤਰਨਤਾਰਨ	1022	100		1122
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	6592	0	479	7071
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ	25840	0		25840
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ	190	0		190
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	13723	0	137	13860
19	ਮੋਗਾ	137	0		137
20	ਮੁਕਤਸਰ	1344	0		1344
21	ਬਠਿੰਡਾ	7868	0		7868
22	ਮਾਨਸਾ	295	0		295
	ਕੁੱਲ	160929	9591	2204	172724

ਸਾਰਣੀ: 4.3 : ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਕੰਮਾਂ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਵੇਰਵਾ

(ਨੰਬਰਾਂ ਵਿਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਜਿਲ੍ਹਾ	ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ		ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ	
		ਲਾਭਪਾਤਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ	ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡ	ਲਾਭਪਾਤਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ	ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਪਿੰਡ
1	ਰੋਪੜ	60	4	5376	33
2	ਮੁਹਾਲੀ			18644	39
3	ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ			2989	25
4	ਪਟਿਆਲਾ				
5	ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ				
6	ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ			27074	212
7	ਸੰਗਰੂਰ			199	4
8	ਬਰਨਾਲਾ				
9	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	406	16		
10	ਪਠਾਨਕੋਟ	5191	60		
11	ਜਲੰਧਰ	206	37		
12	ਕਪੂਰਥਲਾ				
13	ਐਮ੍ਰਿਤਸਰ				
14	ਤਰਨਤਾਰਨ				
15	ਲੁਧਿਆਣਾ	399	149		
16	ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ				
17	ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ				
18	ਫਰੀਦਕੋਟ	137	29		
19	ਮੋਗਾ				
20	ਮੁਕਤਸਰ				
21	ਬਠਿੰਡਾ				
22	ਮਾਨਸਾ				
	ਕੁੱਲ	6399	295	54282	313

ਅਧਿਆਏ-5

ਅਮਲੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਖੇਤਰੀ ਅਮਲੇ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ, ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ 1965 ਵਿੱਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 1975 ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਡਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਪ-ਗਰੇਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 1995-96 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਭਾਗੀ ਸਟਾਫ ਜਿਵੇਂ ਕਲੱਰਕਾਂ, ਸਹਾਇਕਾਂ, ਨਕਸ਼ਾ ਨਵੀਸਾਂ, ਸਰਵੇਅਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਨਿਰੀਖਕਾਂ ਆਦਿ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗਜਟਿਡ ਅਫਸਰ, ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਜੂਨੀਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਵੇਅਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਨਿਰੀਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ ਕਰਨਾ, ਖਾਲਾਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਜਮੀਨ ਦੌਜ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਲਾਉਣਾ, ਕੰਟੂਰ ਬੰਧ, ਸੀੜੀਦਾਰ ਖੇਤ ਬਣਾਉਣਾ, ਗਲੀ ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ, ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਸਟਰਕਚਰ, ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ, ਫੀਲਡ ਡਰੇਨੇਜ, ਡਰਿਪ/ਸਪਰਿਕਲਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾਂ ਆਦਿ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-2 ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਕੁੱਲ 256 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ 59 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਵਿਭਾਗੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਖੇ 24 ਸਰਵੇਅਰ/ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਨਿਰੀਖਕਾਂ ਨੂੰ 5^{1/2} ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਿਭਾਗੀ ਰੈਗੂਲਰ ਸਬ-ਅਸਿਸਟੈਂਸ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਟੁੰਡੇਵਾਲ ਅਤੇ ਪੁਜੇਵਾਲ ਦੇ 59 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ.ਪੀ. 1 ਅਤੇ 2 ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਸੈਲਫ ਹੈਲਪ ਗਰੁਪ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

18 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿੱਖੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 12 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਖੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 2 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਪੁਤੀ (ਅੰਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿੱਖੇ ਈ-ਗਵਰਨਸ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 4 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰਾਏਪੁਰ (ਛਤੀਸਗੜ੍ਹ) ਵਿੱਖੇ ਹੈਨਵਾਟਰ ਹਰਵੈਸਟਿੰਗ ਅਤੇ ਆਰਟੀਫਿਸ਼ਲ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 18 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਸਾਇਲ ਐਂਡ ਵਾਟਰ ਕੰਜਰਵੇਸ਼ਨ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ, ਸੈਕਟਰ 27-ਏ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਖੇ ਆਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ.ਪੀ. ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 4 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗਰਾਊਂਡ ਵਾਟਰ ਬੋਰਡ ਸੈਕਟਰ 27-ਏ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਖੇ ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 1 ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਭਵਨ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਖੇ ਆਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ.ਪੀ. ਸਬੰਧੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 66 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੀ.ਏ.ਯੂ ਲੂਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 107 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਸਟੇਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਫੋਟੋ: ਅਮਲੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਅਧਿਆਏ-6

ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ

ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਗੁਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜਲ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਗਿਆਨਕੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਭੂਮੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਯੋਗ ਕਰੋਪਿੰਗ ਪੈਟਰਨ ਅਪਨਾਉਣ, ਉਚਿੱਤ ਭੋਜਨ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਸਰਵੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਗਿਆਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਰੇਕ ਟੁੱਕੜੇ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਰਕਬੇ ਅਤੇ ਕਮਾਂਡ ਏਰੀਏ ਦੇ ਸਰਵੇ ਵੱਲ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ਰੇ, ਟੋਪੋਸ਼ੀਟਾਂ, ਹਵਾਈ ਫੋਟੋਗਰਾਫੀ ਅਤੇ ਅਮੇਜਰੀ ਵਰਤ ਕੇ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਰਕਬਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਦ, ਰਕਬਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਸਹਿਤ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਪਾਅ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2013-14 ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੂਮੀ ਸੰਭਾਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੁੱਲ 4,87,098 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਲਾਕ ਪਾਤੜਾਂ, ਸਨੌਰ, ਸਮਾਣਾ, ਭੁਨਰਹੇੜੀ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ 4,86,363 ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਦਾ ਸੈਮੀ ਡਿਟੇਲ ਸਰਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਤਲਵਾੜਾਂ ਅਤੇ ਹਾਜੀਪੁਰ ਬਲਾਕ ਦੇ ਕੰਡੀ ਬੈਲਟ ਵਿੱਚ ਮਾਈਕਰੋ/ਲਿਫਟ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ 735 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦਾ ਡਿਟੇਲ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੀ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਤੇ ਜੀ.ਆਈ.ਐਸ. ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਲੈਂਡ ਯੂਜ਼, ਲੈਂਡ ਕੈਪੇਬਿਲਟੀ ਕਲਾਸੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਸਾਇਲ ਰਿਸੋਰਸ, ਫਰਟੀਲਿਟੀ (ਮੈਕਰੋ/ਮਾਈਕਰੋ) ਕਰੋਪ ਸੂਟੇਬਿਲਟੀ ਮੈਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਭੂਮੀ ਰੱਖਿਆ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਫੋਟੋ: ਭੂਮੀ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਭਾਗੀ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਕਰਮਚਾਰੀ

ਅਧਿਆਇ-7

ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨ

ਭੂਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਜ ਰਾਜ ਬਜਟ (ਸਮੇਤ ਨਬਾਰਡ) ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਨ ਪਲੈਨ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ ਅਚੇਤ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਫੰਡ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਅਤੇ ਕੇਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਹੇਠ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਫੰਡ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁੱਝ ਫੰਡ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਵਿਭਾਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਲਾਈਨ ਵਿਭਾਗ, ਜ਼ਿਲਾ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਨੌਨ ਪਲੈਨ, ਰਾਜ ਪਲੈਨ, ਕੇਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰਚੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੇ 3 ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਗਰਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਵਿਵਰਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :-

(ਰੁਪਏ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਮੱਦ	2011-12	2012-13	2013-14
ੳ	ਨਾਨ ਪਲੈਨ	4594.27	4538.56	4782.41
ਅ	ਪਲਾਨ			
(i)	ਰਾਜ ਪਲਾਨ ਸਕੀਮਾਂ	402.96	5460.23	5073.59
(ii)	ਕੇਦਰੀ ਪ੍ਰਯੋਜਿਤ ਸਕੀਮਾਂ	1597.83	748.16	597.75
	ਕੁੱਲ ਪਲਾਨ (i + ii)	2000.79	6208.39	5671.34
ੲ	ਕੁੱਲ (ੳ + ਅ)	6595.06	10746.95	10453.75
ਸ	ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ, ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਡੀ.ਆਰ.ਡੀ.ਏ./ਆਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ.ਪੀ.ਡੀ. ਸੀ. ਫੰਡਜ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਬਾਰਵਾ/ਤੇਰਵਾਂ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ	6354.28	4445.16	4223.23
	ਕੁੱਲ ਜੋੜ (ੲ + ਸ)	12949.34	15192.11	14676.98

ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਪੰਜਾਬ

ਖੇਤਰੀ ਸੰਗਠਨ

ਸ਼ਹਰ ਮੁਕਾਮ ਸੰਗਠਨ

ਭੂਮੀ ਪਾਲ (ਸ.ਮ.)

ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. (ਇੰਜੀ)

ਸੇਪ ਅਫਸਰ

ਅਮਲਾ ਅਫਸਰ

ਸਹਾਇਕ ਕੰਟ੍ਰੋਲਰ
(ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਲੇਖਾ)

ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਮੁਹਾਲੀ

ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਜਲੰਧਰ

ਭੂਮੀ ਪਾਲ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਤਕਨੀਕੀ) ਰਾਜ ਭੇ
ਵਰਤੋਂ ਥਰਡ ਮੁਹਾਲੀ।

ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮੁਹਾਲੀ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਪਟਿਆਲਾ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਮੁਹਾਲੀ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸਾਇਲ ਸਰਵੈ, ਮੁਹਾਲੀ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸਿ. ਸੰ ਮੁਹਾਲੀ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸੰਗਰੂਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਜਲੰਧਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਲੁਧਿਆਣਾ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਿਰੋਜਪੁਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਰੀਦਕੋਟ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮੁਕਤਸਰ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮਾਨਸਾ	ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਬਠਿੰਡਾ
ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮੁਹਾਲੀ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ- ਸਾਹਿਬ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਤਲਵਾੜਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. (ਸ. ਸ.) ਮੁਹਾਲੀ-1	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸੰਗਰੂਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸੁਨਾਮ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਜਲੰਧਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਲੁਧਿਆਣਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਿਰੋਜਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਰੀਦਕੋਟ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮੁਕਤਸਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮਾਨਸਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਬਠਿੰਡਾ
ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਰੋਪੜ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਪਟਿਆਲਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਬਲਾਚੋਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਦਸੂਹਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. (ਸ. ਸ.) ਮੁਹਾਲੀ-2	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸੁਨਾਮ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਤਰਨਤਾਰਨ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਨਕੋਦਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਸਮਰਾਲਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਪਠਾਨਕੋਟ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਜਲਾਲਾਬਾਦ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮੋਗਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮਲੋਟ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਝਨੀਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਰਾਮਪੁਰਾ
ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਨਰਪੁਰਬੇਦੀ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਡੇਰਾਬਸੀ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਗੜਸੰਕਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਦਸੂਹਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮਾਹਿਲਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਬਰਨਾਲਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਪੱਟੀ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਕਪੂਰਥਲਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਜਲੰਧਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਲੁਧਿਆਣਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਿਰੋਜਪੁਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਫਰੀਦਕੋਟ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮੁਕਤਸਰ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਮਾਨਸਾ	ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ. ਬਠਿੰਡਾ

ਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ.: ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰਖਿਆ ਅਫਸਰ
ਉਮੰ.ਭ.ਰ.ਅ.: ਉਪ-ਮੰਡਲ ਭੂਮੀ ਰਖਿਆ ਅਫਸਰ
ਸ.ਸ.ਅ.: ਸਾਇਲ ਸਰਵੇ ਅਫਸਰ
ਸਿ.ਸੰ.: ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ

ਸਾਲ 2011-12, 2012-13 ਅਤੇ 2013-14 ਦੀਆਂ ਸਲਾਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿਵਰਣ

ਲੜੀ ਨੰ :	ਕੰਮ ਦੀ ਮੱਦ	ਯੂਨਿਟ	2011-12	2012-13	2013-14
1	ਜਲ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਜ (ਜਮੀਨਦੋਜ ਨਾਲੀਆਂ, ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ, ਪ੍ਰਨੀਅਲ ਫਲੋਅ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਲਿਫਟ ਸਿੰਚਾਈ ਸਕੀਮਾਂ)	ਹੈਕਟੇਅਰ	16455	23385	20876
2	ਜਮੀਨਦੋਜ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ	ਮੀਟਰ	488235	702627	614726
3	ਮਾਇਕਰੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ (ਡਰਿੱਪ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ)	ਹੈਕਟੇਅਰ	4909	2790	2008
4	ਵਾਟਰਸ਼ੈਡ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮ	ਹੈਕਟੇਅਰ	1500	9259	8572
5	ਭੂਮੀ ਪੱਧਰ /ਰਿਵਾਈਨ ਰੈਕਲਾਮੇਸ਼ਨ/ ਬੰਜਰ ਭੋ ਵਿਕਾਸ	ਹੈਕਟੇਅਰ	14217	9591	2204
6	ਬੁਲਡੋਜਰ/ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ	ਘੰਟੇ	7259	2294	4610
7	ਸਾਇਲ ਸਰਵੇ ਕੰਮ	ਹੈਕਟੇਅਰ	109300	114200	487098